

Kroniek

H.J.C.C.J. Wilschut

Hoe lang nog?

Het opschrift boven deze Kroniek klinkt niet zo opgewekt. Een beetje klagelijk. Het is een uitdrukking die u in het bijbels klaaglied meer dan eens aantreft. Toch is het in die liederen meer dan alleen een klacht. Er zit ook een roep tot God in. Een roep om uitkomst. Met een stil beroep op Gods gunst. Dat gebed draagt ook deze Kroniek. Met daarbij het blijvend uitzicht, dat eens alle klagen gezang wordt.

Niet enkel klacht

In deze Kroniek wil ik een soort ‘sightseeing’ met u houden in de situatie van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Ik denk dat het de hoogste tijd is geworden om een paar dingen hardop te zeggen. Over zaken die zorg geven. Dan dreigt altijd het gevaar van de vertekening. Alsof het alleen maar kommer en kwel is binnen de Gereformeerde Kerken. Wie dat beweert, overdrijft op z’n minst. En doet aan het werk van de Here te kort. Naast reden tot zorg is er veel wat dankbaarheid geeft. De Here wil bij ons wonen en wil onder ons werken. Hij geeft de dienst van het Woord en van de sacramenten. Met zijn Geest is Hij onder ons actief. Er zijn jongeren en ouderen die de strijd van het geloof strijden. En met alle gebrek en tekort mogen de Gereformeerde Kerken als kerken van het Woord getypeerd worden. Dat zijn grote dingen. Wie ze vergeet en alleen maar de donkere kanten ziet, dreigt in ondankbaarheid te verzuren.

Ik schrijf deze inleidende paragraaf van de Kroniek niet als een soort ‘peptalk’, om het kritische vervolg op voorhand wat te verzachten. Het gaat mij om een basishouding van geloof en verwachting. God houdt zijn kerk in leven. Aan al ons bouwen aan zijn huis gaat zijn bouwen beslissend vooraf. Dan mag je de vinger leggen bij dingen die je ongerust maken. Als je maar begint in het vertrouwen dat je samen bij de Here mag schuilen. Lukt ons dat niet meer met elkaar, dan hebben we echt een probleem. Want zonder de Here redden we het als Gereformeerde Kerken in Nederland niet.

Gesprek

Ik wil nog een vooropmerking maken. Graag wil ik de gedachte voorkomen dat ondergetekende - en met mij de redactie van ons blad - in het onderstaande anderen de les wil lezen. Alsof wij de wijsheid in pacht hebben. Die illusie hebben we echt niet. Ook al hebben wij grote vragen en bedenkingen bij bepaalde ontwikkelingen binnen de kerken. En al zeggen wij ook hardop dat er grenzen zijn, die volgens ons niet overschreden mogen worden, willen wij met elkaar *gereformeerde* kerken blijven.

Maar daarbij zoeken wij het *gesprek*. Ons blad is geen clubblad van/voor extreme mopperaars. Wij willen midden in de Gereformeerde Kerken staan en daar onze bijdrage leveren. Wat ons benauwt, is dat het gesprek onder ons stopt. Zeker, er zijn incidentele debatten geweest. Bijvoorbeeld rond het boek WOORD OP SCHRIFT. Er zijn meer voorbeelden te noemen. Maar hoeveel dingen blijven niet onbesproken? Met als gevolg een stuk matheid. Er worden tegenwoordig dingen in de kerken gedaan en gezegd, die zo’n jaar of twintig geleden een storm van protest zouden hebben opgeroepen. Ook nu ontmoet je veel zorg en verontrusting. Maar tegelijk een stuk moedeloosheid om daaraan uiting te geven. Wat schiet je ermee op? En men legt het moede hoofd maar in de schoot. Dat is dodelijk. Ondergronds woekert het ongenoegen voort. En kerkelijke vreugde verdwijnt.

Wat NADER BEKEKEN betreft kan ik mij niet aan de indruk onttrekken, dat - om een voorbeeld te geven - in het NEDERLANDS DAGBLAD bijdragen uit ons blad systematisch worden stilgezwegen. Je kunt schrijven wat je wilt - over eenvoudig gereformeerd-zijn, over de omgang met kerkelijke regels, over de gaven van de Geest en noemt u maar op - de stilte is oorverdovend. Terwijl je zo graag met elkaar de discussie wilt aangaan, om samen verder te komen. Wanneer wij het verkeerd zien, zeg het ons dan.

Het stokken van het gesprek ervaar ik als één van de kwetsbaarste punten van ons kerkelijk leven. Het lijkt alsof voor sommigen de fase van het gesprek gepasseerd is. Wat die ander ook zegt, je gaat gewoon door met je eigen gang te gaan. We roepen hard 'Meer van de Geest'. Maar zonder confrontatie met wat daarover vroeger en nu in gereformeerde kring gezegd is. Ik ben blij dat het boek MEER DAN GENOEG in ieder geval in DE REFORMATIE een reactie heeft losgemaakt. Hopelijk komt hierover een gesprek op gang. Maar hoe vaak dendert de trein niet gewoon door? Ik ben het hartgrondig oneens met de actie van dr. P. van Gurp c.s. Echte reformatie begint daar waar geen ruimte voor de zuivere evangelieprediking gelaten wordt. Maar - hoevelen laten zich niet in de beweging van Van Gurp meenemen, omdat ze zich in het gesprek niet serieus genomen voelden? Hoeveel rekening houden wij met elkaar, en hoe groot is de bereidheid om de pas naar elkaar te richten?

Dat betekent heus niet dat de meest behoudende steeds z'n zin moet krijgen. Maar hoeveel begrip is er voor angstgevoelens, die soms heel principiële verpakt worden - maar echt met bangheid te maken hebben? Zoals die angst omgekeerd ook belemmerend gaat werken om de ander nog recht te doen en te vertrouwen. Aan het eind van het lied preekt ieder alleen nog maar voor eigen parochie. De medestanders knikken ja, en de anderen luisteren niet eens meer. Daarom hoop ik dat deze Kroniek de aftrap wordt voor een kerkbreed gesprek. In de plaatselijke kerken. In de pers. En op welk podium we elkaar ook maar ontmoeten. Met bij ieder de intentie om - wederzijds! - rekening met elkaar te houden. Omdat het sleutelwoord voor Gods kerk het woord 'samen' is. Anders doet ieder wat goed is in eigen ogen. En raken we elkaar kwijt. Ten koste van ons leven met de Here. En van ons kerkelijk samenleven. Dan kunnen we op een volgende generale synode ik weet niet wat bij meerderheid van stemmen besluiten. Maar zonder werkelijke verbondenheid - dus zonder een innerlijk kerkelijk draagvlak - komen we dan niet verder. Hoe lang nog kunnen we ons de luxe permitteren om niet met elkaar in gesprek te gaan?

Identiteit

'Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) hebben nieuwe identiteit nodig.' Het was de ondertitel van het eerste artikel dat drs. R.T. te Velde schreef in het ND van 18 augustus 2004 over de toekomst van de kerken. Dit in het verlengde van het artikel dat Reina Wiskerke in het ND van 7 augustus 2004 schreef naar aanleiding van 60 jaar Vrijmaking. Over dit laatste artikel zou heel wat op te merken zijn. Ik beperk me tot een paar opmerkingen. Reina Wiskerke schetst het beeld van een gesloten gemeenschap naar een situatie waarin ieder een eigen koers kiest en ook charismatische tendensen de ruimte krijgen. Ik heb de toon van dit artikel als afstandelijk ervaren. En - zeker wat de tekening van het verleden betreft - ook niet als helemaal billijk. Niet allen waren warekerkdrijvers enz. Niemand zal ontkennen dat er overdrijvingen en overdrijvers zijn geweest. Tegelijk was de bron het verlangen om de Here te dienen. Dan kun je bij de vorm die er soms aan gegeven werd, je vraagtekens zetten. Maar let op de worsteling om te leven naar Gods Woord. Mooi zoals ds. S. Cnossen daarop wees in het ND van 14 augustus 2004, onder erkenning van gebrek en zonde.

Een dergelijk begrip miste ik in het artikel van Reina Wiskerke. Zoals ook begrip voor het historisch reliëf ontbreekt. Hoe je ook denkt over het 'ethisch' conflict, het was in die tijd en

situatie actueel. Wel welkom in de organisatie, maar niet in de kerk. Ga er maar aan staan! Dan mag je achteraf je vragen hebben. Je kunt met je kritiek zelfs een boel gelijk hebben. Maar achteraf is het altijd makkelijk praten. Wat dat betreft vraagt het verhaal van Wiskerke de nodige nuancering.

Maar goed, we zouden als vrijgemaakt Gereformeerde Kerken een nieuwe identiteit nodig hebben. Het oude is voorbijgegaan, er moet iets nieuws komen. Daarbij signaleert R.T. te Velde in zijn tweede artikel zoiets als een 'negatieve identiteit' als gevolg van een kerkscheuring: 'wij' zijn niet zoals 'zij', daarom moet je bij ons zijn. Elke nieuwe kerkvorming brengt naast winst ook een stuk verlies van het katholiek-gereformeerde. Er zal een wending moeten komen van het typisch vrijgemaakte naar een positieve identiteit (ND van 19 augustus 2004).

Nu heb ik altijd begrepen, dat het in de Vrijmaking erom ging om katholiek gereformeerd te blijven. Geen onschriftuurlijke bindingen. Ook geen bovenschriftuurlijke. Dat zich daarbij ongewenste bijverschijnselen hebben voorgedaan, valt moeilijk te ontkennen. Te meer omdat het bestaansrecht van de kerken ook van binnenuit meer dan eens aan de orde werd gesteld. Het gevaar van de reactiehouding is dan levensgroot. Niets menselijks is de kerken vreemd. En toch durf ik te betwijfelen of de bijverschijnselen de identiteit hebben bepaald. Met vallen en opstaan werd ervoor gestreden om gereformeerd te zijn en te blijven: trouw aan de Schrift, de gereformeerde belijdenis en de gereformeerde kerkregering. Daarmee staat of valt ook het bestaansrecht van een gereformeerde kerk. Daar ligt het eigenlijke van je identiteit. Daar ligt volgens mij ook het *diepste identiteitsprobleem*.

Ik neem aan dat Te Velde in zijn artikelen de term 'identiteit' beperkter gebruikt dan ik hier doe. Begrijp ik hem goed, dan gaat het hem om de manier waarop we aan ons gereformeerd-zijn als vrijgemaakten (dat snertwoord!; we zijn *gereformeerden!*) een eigen vorm hebben gegeven. Toch ligt volgens mij de problematiek dieper. Over de vormgeving van je identiteit valt te praten. Ook over de vraag hoe je daaraan in de situatie van vandaag gestalte geeft. Als je daarin dan maar jezelf blijft als gereformeerde kerk. En juist daar liggen mijn zorgen.

In dat opzicht voel ik een stuk herkenning bij het artikel van dr. A. van de Beek, dat verscheen in het ND van 28 augustus 2004 (zie ook de versie in het RD van 31 augustus 2004). De ruimte om er brede aandacht aan te geven, ontbreekt me in deze Kroniek. En in oktober is de discussie rond de bijdrage van Van de Beek vermoedelijk al weer uit het blikveld. Vandaar dat ik er in dit kader een enkel woord aan wijd. Afgezien van de voor Van de Beek typische visie op de cultuur en de merkwaardige vraag of we toch maar niet allemaal naar Rome moeten terugkeren - één ding sprak mij geweldig aan: laat de kerk zichzelf blijven. De bruid van Christus moet zich niet - uit effectbejag - gaan optutten voor de wereld. Juist een kerk die zichzelf blijft, heeft een wereld iets te bieden. Al betekent dat uiteraard niet, dat een kerk met haar vormen in het verleden moet blijven steken. Alleen, een kerk die zichzelf blijft als kerk van het Woord, hoeft niet krampachtig te zoeken om licht uit te stralen. Zo'n kerk *is* een licht, een stad op een berg die niet verborgen kan blijven. Als je dat licht maar niet verbergt! Over identiteit gesproken!

Ook dr. R. Kuiper brengt in een gesprek met het RD van 11 augustus 2004 de identiteitskwestie ter sprake. Hij constateert een wending van de 'doorgaande reformatie' met opgehaalde bruggen naar een situatie waarin de bruggen ineens naar beneden gingen. Er was altijd een bepaalde visie op de betekenis van gereformeerd-zijn. 'Nu die is losgelaten, worstelen vrijgemaakten met hun identiteit. Jongeren voelen zich aangetrokken tot de evangelische wereld. In de liturgie kan ineens van alles. Het is niet duidelijk waaraan veranderingen getoetst worden. Deze verwarring wordt niet weggenomen door van het eigen verleden weg te lopen, zoals nu lijkt te gebeuren. Zo hervind je jezelf niet.' Volgens Kuiper moeten er dan ook twee dingen gebeuren: 1) een eerlijke erkenning dat we als vrijgemaakten veranderd zijn en andere christenen vroeger pijn hebben gedaan met onze warekerkopvatting, en 2) zoeken naar aanknopingspunten in ons gereformeerde verleden die ons kunnen inspireren. 'Daarbij denk ik aan die heel mooie elementen als de bijbelse ernst, de

herontdekking van de gereformeerde belijdenisgeschriften, geloofsoverdracht en het eenvoudige vertrouwen op de Heere.’

Voor een deel overlapt de analyse van Kuiper die van Wiskerke en Te Velde. Vroeger domineerde een warekerkvisie die we nu hebben losgelaten. Kuiper meent dan ook, dat deze kwestie aan de orde was in de ‘Open Brief’ uit 1966. Niet de belijdenis was in geding, maar het kerkelijk denken. Ik ben zo vrij om daar anders over te denken. Onlangs nog heeft prof. J. Kamphuis dat een vertekening van de situatie genoemd (RD van 21 juli 2004). Daarom zie ik in dit opzicht geen reden voor een schuldbelijdenis van onze kant aan het adres van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Voor nadere argumentatie verwijst ik naar de Kroniek in NB van juni 2001 (jrg. 8, nr. 6, p. 164).

Tegelijk denk ik dat Kuiper dieper peilt dan Wiskerke en Te Velde. Al benadert hij de situatie van een andere kant dan ik doe, wat betreft het *ijkpunt* naderen we elkaar. Er is meer aan de hand dan alleen de *vormgeving* van het gereformeerd-zijn. Dat *gereformeerd-zijn als zodanig* is in geding. We zullen dus over de basisvragen moeten doorpraten.

De Schrift

Aansprekend in het eerste artikel van R.T. te Velde is zijn pleidooi om als kerken vóór alles te blijven bij het Woord van God. Daarbij beseft hij dat dit zomaar een doodoener kan worden. Want - hoe ga je met de Schrift om? Dat raakt de kwestie van de hermeneutiek. Die term krijgt tegenwoordig een bredere invulling dan voorheen. Bij het huidige begrip ‘hermeneutiek’ gaat het niet alleen meer over de ‘spelregels’ voor de uitleg van de Bijbel. Maar om een ‘leer van het menselijk verstaan’. Dan gaat ook de context een stevig partijtje meeblazen in de omgang met de Schrift (zie A.L.Th. de Bruijne [red.], GEREFORMEERDE THEOLOGIE VANDAAG: ORIËNTATIE EN VERANTWOORDING, TU-bezinningsreeks nr. 4, Barneveld 2004, p. 21, een boek waarop we zeker in ons blad hopen terug te komen). Enerzijds juicht Te Velde waardevolle elementen in de hedendaagse hermeneutische bezinning toe. Anderzijds pleit hij voor terughoudendheid. Het inzicht in ons eigen verstaansproces mag het Woord van God niet krachteloos maken. Graag stem ik in met Te Velde's opmerking: ‘Voor een gereformeerde kerk zal altijd kenmerkend zijn dat zij zich door Gods eigen Woord wil laten leiden en gezeggen.’

Een correct uitgangspunt. Alleen, daar beginnen meteen ook de vragen. En dan met name de vraag: hoe lees je de bijbelse geschiedenissen? Welke uitlegkundige principes pas je daarop toe? Collega J.M. Batteau heeft er een heel rechtstreeks antwoord op gegeven: ‘Waar de Schrift een verhaal als historisch presenteert, zijn we verplicht het als zodanig te aanvaarden, ook als het misschien “problematisch” voor ons blijft. We kunnen leven met onze problemen, zolang we Gods Woord blijven vertrouwen als Zijn Woord’ (ND van 24 augustus 2004).

Prompt kwam er juist op deze zinsnede een reactie van de Nederlands gereformeerde predikant M. Janssens te Utrecht: al klinkt het goed, het klinkt ook te stevig wat Batteau zegt. De teksten zelf blijken bij nauwkeurig onderzoek vaak iets anders dan pure historie te bevatten (ND van 25 augustus 2004). Batteaus reactie laat zich kort samenvatten: al schrijft iedere bijbelse auteur vanuit eigen invalshoek en met behoud van eigen persoonlijkheid - God als Auteur staat garant dat wat in de Schrift werd vastgelegd als geschiedenis, betrouwbaar is (ND van 31 augustus 2004).

Het is de hermeneutische discussie in een notendop. Batteau verdedigt de klassiek-gereformeerde positie. Zeg maar die van H. Bavinck en van ‘Assen 1926’: buig voor de ‘klaarblijkelijkheid’ van de Schrift. Een uitspraak die direct betrekking heeft op Genesis 2 en 3. Maar die tevens een meer algemene leesregel in zich bergt. Deze positie is echter bepaald niet meer onomstreden.

De laatste zin vraagt om documentatie. Over het gebruik van vertelconventies (zie de bijdragen van A.L.Th. de Bruijne in WOORD OP SCHRIFT) valt heel wat op te merken, zoals in ons blad ook gedaan is. Voor mijn besef gaat K. van Bekkum echter een stap te ver, wanneer hij in het blad THEOLOGIA REFORMATATA (jrg. 46, nr. 4, december 2003) de mogelijkheid openhoudt, dat het doden van Goliath wel eens aan David zou kunnen zijn *toegeschreven*, dus dat dit niet letterlijk gebeurd zou zijn. 'Natuurlijk moet nader onderzoek uitwijzen of deze oplossing exegetisch houdbaar is' (p. 354).

In WOORD OP SCHRIFT heeft J.J.T. Doedens gepleit voor een niet-letterlijke opvatting van Genesis 1. Naar zijn mening gaat het bij de scheppingsdagen niet om een chronologische, maar om een logisch-thematische volgorde, om een vertelling gemodelleerd vanuit de in Israël bekende sabbatsweek (p. 97v). In het verhaal van Doedens laat zich de 'kadertheorie' van Nic.H. Ridderbos herkennen. Bij die opvatting voelt ook prof. dr. J. Douma zich thuis, al acht hij deze voor kritiek vatbaar; zie zijn pas verschenen boek GENESIS. GAAN IN HET SPOOR VAN HET OUDE TESTAMENT 1, Kampen 2004, p. 42v.

Laat mij vooropstellen, dat ik ervan overtuigd ben - oprecht, ik schrijf dit niet voor de vorm - dat men zich ver wil houden van schriftkritiek. En toch. Ook met de meest integere bedoelingen kun je de grenzen van een *gereformeerde* schriftbeschouwing overschrijden. En ben ik heel eerlijk, dan vind ik dat dit in genoemde voorbeelden in meer of mindere mate het geval is. Ik besef dat de Schrift en haar uitleg ons voor vragen blijft stellen. Ook een gereformeerde schriftbeschouwing blijft 'onaf', zou H. Bavinck zeggen. Waarmee tevens de hermeneutische kwestie blijvend op de agenda geplaatst is. Maar ik zie hier het schriftgeloof als zodanig in geding komen. Laten we alstublieft hierover een open gesprek aangaan. Zonder wantrouwen in personen. Maar in eerlijke confrontatie over wat zorg en verontrusting geeft.

Binding aan de belijdenis

Over de binding aan de gereformeerde belijdenis is de afgelopen tijd al het nodige gezegd. Ik denk hier aan het gesprek in ons blad tussen br. K. Mulder en ondergetekende. In het kader van deze Kroniek wil ik een dikke streep zetten onder wat ik eerder heb gezegd. Mij verontrust de openheid voor een andere binding aan de gereformeerde belijdenis dan tot nu bij ons gebruikelijk is. Dit in combinatie met de positieve benadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Mij zitten met name de geruststellende woorden van Mulder over drs. H. de Jong nog steeds dwars. Ik hoop van harte dat de Kroniek in het juli/augustusnummer in ons blad heeft duidelijk gemaakt, dat deze geruststellende woorden ten onrechte zijn. Materieel en in een vitaal opzicht wijkt De Jong (en al is het in meer bedekte termen ook dr. A. van der Dussen) van de Dordtse Leerregels af. Van oudsher hebben gereformeerde kerken een ondubbelzinnige inhoudelijke binding aan de confessie geëist. Niet aan alle punten en komma's. Wel aan alle stukken van de leer, als geheel in overeenstemming met de heilige Schrift. Wie er anders over denkt, moet dat maar in de kerkelijke weg aan de orde stellen. Maar geen ruimte voor dwaling! Daar is het Evangelie te heilig voor. En de gemeente van de Here te kostbaar.

Daarom snap ik dr. R. Kuiper in het al eerder aangehaalde gesprek in het RD niet, wanneer hij enerzijds (ik noteer het met dankbaarheid) pleit voor teruggrijpen op zaken als bijbelse ernst en herontdekking van de gereformeerde belijdenisgeschriften. En anderzijds zo argeloos spreekt over (de ontstaansgeschiedenis van) de Nederlands Gereformeerde Kerken. Alsof de aard van de binding aan de gereformeerde belijdenis niet in geding was en is. Ik heb het al eerder geschreven: dat wij tegenwoordig zo openstaan richting Nederlands gereformeerden zegt meer over ons dan over hen. Daar is wat dit betreft niet zoveel veranderd.

Daarom kan ik ook niet enthousiast worden voor pleidooien tot op kerkelijke vergaderingen toe om het ondertekeningsformulier voor ambtsdragers te herschrijven. Alsof wij in onze tijd wel met een minder rigoureuus (!) geformuleerd formulier zouden toe kunnen. Er zijn tegenwoordig broeders in onze kerken, die wel ambtsdrager willen worden. Maar niet zonder reserves de drie formulieren van eenheid willen ondertekenen. Dat wordt - voor zover mij bekend - onder ons niet

geaccepteerd. Maar hoe lang houd je dat vol in een klimaat waarin gepleit wordt voor versoepeling van de binding aan de belijdenis?

Daarmee worden de interne verhoudingen onder spanning gezet. Wanneer wij elkaar niet zonder meer kunnen vertrouwen op het punt van de confessionele betrouwbaarheid, komt de kerkelijke band onder druk te staan. Nog steeds is de confessie akkoord van kerkelijk samenleven. Verschil van mening binnen Gods kerk is niet erg. Als het maar blijft binnen de grenzen van de schriftuurlijke belijdenis. Al ben je het niet altijd met elkaar eens, als er maar eenheid in geloof en belijden is. Ook het gesprek over de binding aan de belijdenis is een gesprekspunt van basaal belang. Zowel naar binnen als naar buiten toe!

Evangelische invloeden

Over de 'evangelicaalslag', die zich sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw heeft laten gelden, hoef ik inhoudelijk niet zoveel op te merken. Aanvankelijk was de weerstand ertegen in gereformeerde kring groot. Totdat gaandeweg de invloed van het evangelisch gedachtegoed ook binnen onze kerken merkbaar werd. EO-jongerendagen, de Alpha-cursus, ze zijn inmiddels bij velen geaccepteerd. Het ervaringsgerichte denken sluit naadloos aan bij de postmoderne sfeer waarin we leven. Als iets maar goed voelt, dan is de argumentatie niet zo belangrijk meer. Mede daardoor zeggen bijbels-gereformeerde noties als verbond en verkiezing, ambt en kerk sommigen weinig meer.

In de eerder genoemde artikelen in ND en RD (oorspronkelijk een breder essay in het blad WAPENVELD) laat A. van de Beek zich kritisch uit over het evangelicale denken. In een vraaggesprek (in RD van 16 september 2004) kijkt Van de Beek terug op de stroom aan reacties, die hij met zijn bijdrage losmaakte. Opvallend is dat hij niet zozeer de 'klassieke' evangelische gemeente op het oog had, maar allereerst de steeds sterker wordende evangelicale stromingen in de Christelijke Gereformeerde Kerken, de PKN, de Gereformeerde Bond, de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. 'Waar mensen een sfeer creëren van: je moet een enthousiast gelovige zijn, aanstekelijk christen zijn. Je bent pas een goede christen als je altijd juist; en het gebed riekt bijna naar manipulatie. Je komt inmiddels te veel van dat type mensen tegen.' Het is misschien wat ongenueanceerd en al te generaliserend gezegd. Maar voor een groot deel is het akelig herkenbaar, moet ik zeggen.

Verbazend is de argeloosheid waarmee het evangelisch denken en evangelische groeperingen tegemoet getreden kan worden. Nou ja, er zijn dan wel wat verschillen, bijvoorbeeld over de doop. Maar over het hart van het Evangelie denken we toch hetzelfde. Dus waarom zou je niet met vertegenwoordigers van een pinkstergemeente en een baptistengemeente een jeugdkerk kunnen organiseren?

Het lijkt me een ernstige vergissing. Zeker, ik ontken niet dat er in evangelische kringen oprechte gelovigen in de Here Jezus zijn, die door Hem zalig worden. Toch gaan al bij het hart van het Evangelie de wegen inhoudelijk uiteen. Als regel hangt men in evangelische kring de leer van de algemene verzoening aan: Jezus is voor alle mensen gestorven, en verder hangt alles van jou af. In een dogmatisch handboek uit pinksterkringen wordt uitgebreid afgerekend met wat de 'calvinistische theorie van de beperkte verzoening' genoemd wordt (G.P. Duffield/N.M. Van Cleave, WOORD EN GEEST. HOOFDLIJNEN VAN DE THEOLOGIE VAN DE PINKSTERBEWEGING, Kampen 1996, p. 203v). En ineens besef je, dat het verzet tegen het dopen van kinderen geen geïsoleerde kwestie is. Zit alles vast op jouw geloofskeus, dan draai je de zaken ook bij het sacrament om. Dan wordt jouw geloofsbijdrage beslissend. Het oude conflict met de remonstranten door een vergrootglas.

Na de evangelische golf beleven we nu een meer charismatische golf. 'Meer van de Geest!' Het lijkt erop, dat de eerste terugtrekkende bewegingen al weer worden gemaakt. Iemand als dr. Jos Douma erkent nu hardop dat het gevaar reëel is dat de gaven van de Gever worden losgemaakt

(ND van 28 augustus 2004). Mooi dat iemand uit evangelische kring hier ook een waarschuwend geluid laat horen (Cees Lodder, 'Niet doorschieten in de "kracht van de Geest"', ND van 2 september 2004). Maar hoevelen laten zich nog door het charismatisch ideaal op sleeptouw nemen? Ik wil er heel ronduit over zijn: volgens mij gaat het om een beweging die wezensvreemd is aan gereformeerd-zijn. Ik proef de geest van het spiritualisme, waarbij de vrome mens in het middelpunt komt te staan. Ook hier zal het gesprek moeten plaatsvinden. Met een open Bijbel. En dan graag in confrontatie met wat in de loop van de jaren in gereformeerde kring vanuit de Schrift hierover is gezegd. Anders zal de onderlinge verwijdering alleen maar toenemen.

Erediensten

In vergelijking met de onderwerpen 'Schrift, binding aan de belijdenis, evangelische invloeden' heeft het onderstaande een wat ander soortelijk gewicht. De eerder genoemde zaken raken het fundament van ons kerk-zijn. Toch wil ik in het verlengde ervan de eredienst aan de orde stellen. Ten eerste omdat wat er liturgisch gebeurt, wel degelijk verband houdt met wat er inhoudelijk speelt. Wat dat betreft sluit ik mij aan bij dr. Jan Smelik, wanneer hij in verband met de nieuwe 90 Gezangen schrijft: '...: wanneer de kerken zonder problemen evangelicaal liedrepertoire importeren, is dat een symptoom dat er - neutraal geformuleerd - op het gebied van kerk en theologie zaken in beweging en aan het verschuiven zijn. Met andere woorden: laten we onszelf niet voor de gek houden door te doen dat we alleen wat andere liedgenres gaan gebruiken in de kerk, maar dat er voor de rest niets verandert' (EREDIENST. INFORMATIEBLAD VOOR LITURGIE EN KERKMUZIEK, jrg. 30, nr. 6, december 2003, p. 9). Ontwikkelingen in de liturgie kunnen *symptomatisch* zijn.

In de tweede plaats stel ik de zaak van de eredienst aan de orde, omdat juist daarover binnen de Gereformeerde Kerken zoveel verwarring en onvrede is. Soms is er een schrijnend gebrek aan eensgezindheid. En zijn er wederzijds gevoelens van vervreemding, of omdat men te veel vindt veranderen, of omdat men juist het tempo van verandering te traag vindt. Dan kan men wel bij elkaar zijn in één gebouw. Terwijl men toch niet echt samen is. En je hebt er elke week mee te maken.

Het komt mij voor, dat als er één gebied is waar we samen moeten optrekken, dat van de erediensten is. Hier is elke vorm van individualisme contrabande. Experimenterende voorgangers of de hobby van enkelingen staan haaks op het samen-zijn van de *gemeente*. Dat vraagt om schriftuurlijke doordinking en om gezamenlijk beleid. In het genoemde artikel signaleert Smelik ten aanzien van het kerklied: een voldoende ontwikkelde communis opinio (= gemeenschappelijke mening) ontbreekt. Voor zover ik kan overzien, geldt dat eigenlijk ten aanzien van het geheel van het denken over de eredienst. De kracht van de gereformeerde kerkdienst was altijd haar soberheid, haar concentratie op het Woord. Is onze huidige liturgische drukte nog steeds aan die concentratie dienstbaar? Ik waag het te betwijfelen. Hoe dan ook, over de eredienst - de prediking inclusief - lijkt mij indringend gesprek nodig. Om samen te komen tot geestelijke eensgezindheid. Tot eer van onze God. Tot opbouw van de gemeente.

Tijdsdruk

Hoe lang nog? Onder deze noemer staat deze lange Kroniek. En nu maar afwachten of er inderdaad een kerkbreed gesprek op gang komt. Niet omdat ene dr. Wilschut dat wil, of de redactie van een blad. Maar omdat de tijd dringt. Kijk, het is heel simpel om het bovenstaande met een glimlach terzijde te leggen. Of op te vatten als gezeur van een toch wel uitstervend ras. Gaan wij niet tijdig met elkaar in gesprek, dan konden de spanningen binnen de Gereformeerde Kerken wel eens onbeheersbaar blijken. Als we nu niet met elkaar praten, kon het straks wel eens niet meer nodig zijn. Ik bedoel dat niet als dreiging. Het gaat ook niet om doemdenken. Maar je ziet de

verwarring om zich heen grijpen. Stel je voor dat we blijvend uit elkaar groeien! Een mens moet er niet aan denken. Hoe lang nog, Here? Alstublieft, ontferm U over uw volk!

Er is ook nog om een andere reden tijdsdruk. Als christelijke kerk lopen we tegen onze kwetsbaarheid op. De macht van de secularisatie laat zich gelden, bij jong en oud. Wij hebben onze handen vol aan de strijd van het geloof. Dan helemaal kun je je de luxe (?) van een kerk in verwarring niet veroorloven. Dan moet het gesprek op gang blijven. Je raakt vermoedelijk nooit helemaal met elkaar uitgepraat. Anders kan er ook geen groei in inzichten komen. Als er maar goede eensgezindheid en onderling vertrouwen is. Om samen aan de Here vast te houden. Ook om samen het Evangelie uit te dragen. Deze Kroniek is erg intern gericht. Maar de orde op zaken binnenshuis is ook - vooral (!?) - van belang voor ons bestaan als missionaire gemeente. Hoe kan een kerk in verwarring naar buiten toe iets uitstralen?

Ik wil nog iets noemen. Het zit mij heel hoog. Ik denk hier aan de *jeugd* van de kerk. Liefde tot Gods kerk zullen onze jongens en meisjes om te beginnen thuis moeten leren. Wanneer de ouders steeds onvrede hebben over de gang van zaken in de kerk - in welke richting je ook denkt, dat maakt even niet uit - dan krijg je daar als kinderen een tik van mee. Laten we onze jeugd de liefde tot de kerk voorhouden en voorleven. Dat het goed wonen is in het huis van de Geest, waar de levende God in Christus onder mensen wonen wil. Waar Hij aan het bouwen is en de dienst uitmaakt, dwars door menselijke beperktheid en zondigheid heen. Een open oog voor God geeft ook oog voor zijn kerk. Je zingt het lied van Sion. Omdat je zo dolblij bent met de *God* van Sion!

Afgesloten op 21 september 2004.